

‘Onze expertise

TEKST
ton van den born
FOTOGRAFIE
jan gundelach en aad van de bosch

Bij de actie van samenwerkende hulporganisaties voor slachtoffers van de aardbeving van Haïti vroegen veel donateurs zich af: wat gebeurt er met mijn geld? Komt het wel goed terecht? Dat vertrouwen is niet meer zo vanzelfsprekend. Worden er geen wapens van gekocht, komt het niet vooral bij de rijke elite terecht, kun je echt iets bereiken in zo’n ontwikkelingsland?

Vergelijkbare vragen staan centraal in het begin januari verschenen rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR): ‘Minder pretentie, meer ambitie’. Helpt ontwikkelingshulp echt? De langverwachte notitie heropent het debat over efficiëntie, zin, motieven en budget. Ja, erkennen ontwikkelingshelpers, het gaat misschien langzaam, je stuit op corruptie, er zijn allerlei belangen en vaak is het frustrerend om te zien dat na verloop van tijd de machines niet meer werken en de waterput is drooggevallen. Maar, zeggen ze, ook al helpt het maar een beetje, je werkt zo wel aan een betere wereld.

Millenniumdoelen

Ontwikkelingshulp heeft vele vormen, bijvoorbeeld condooms in Nigeria, emancipatie van meisjes in Tsjaad, irrigatie op Sri Lanka, onderwijsexperts naar Guatemala en expertise in Zuidoost-Azië. Gezondheidszorg is een belangrijk thema, voedselvoorziening en noodhulp, maar veel ontwikkelingshulp is gericht op landbouw. Groen onderwijs (Wageningen UR en beroepsonderwijs) is actief betrokken. Wat doen zij, hoe gaat dat en wat verandert er?

Ontwikkelingssamenwerking lijkt nu zakelijker dan een paar decennia geleden. Het bedrijfsleven, zowel daar als hier, neemt deel. Een goede zaak, denkt Jan Gundelach, projectmanager bij Groenhorst College Barneveld. Hij heeft jaren in ontwikkelingshulp gezeten, maar ziet dat er soms weinig is overgebleven van de investeringen. “Ik denk dat een verbinding van ontwikkelingshulp met onderwijs en bedrijfsleven duurzamer werkt.”

Een andere verandering is dat er in de ontwikkelingssamenwerking een relatie wordt gelegd met de millennium ontwikkelingsdoelen die bijna 200 landen in 2000 hebben afgesproken. Acht meetbare doelen die voor 2015 armoede moesten verminderen, de kansen voor onderwijsdeelname vergroten, de positie voor vrouwen verbeteren en een duurzame leefomgeving waarborgen.

“Dat speelt ook voor ons,” zegt Ben Schulte, Van Hall Larenstein, terwijl hij in zijn kantoor in Velp een rapport over de doelen op tafel legt. En Hans Blankestijn, AOC Raad, die vertelt dat de aoc’s steeds vaker bij projecten in ontwikkelingslanden betrokken zijn, noemt ze. “Nu hebben vier aoc’s een een-op-eenrelatie met scholen in Kenia, Tanzania en Ethiopië. Ik zou graag zien dat als ik vertrek de helft van de aoc’s zoiets heeft. Met afspraken die gerelateerd zijn aan millenniumdoelen en voorne-

Groen onderwijs levert ontwikkelingslanden expertise en draagt bij aan capacity building. Er worden ook mensen opgeleid die hun land, bijvoorbeeld in Afrika, verder helpen. Op alle niveaus in het groene onderwijs, van vmbo tot Wageningen UR, is er aandacht voor ontwikkelingssamenwerking. Maar helpt die hulp?

is kennis’

mens over bijvoorbeeld managementondersteuning, ontwikkeling van het curriculum en uitwisseling van leerlingen.”

Kruisbestuiving

Met de wereldvoedselproblematiek op de achtergrond wordt opnieuw onderkend dat landbouw een belangrijk issue is; samen met gezondheidszorg en de waterproblematiek. Dit is vooral het geval in de meeste Afrikaanse landen, zo stelt de notitie ‘Kennisverspreiding voedselzekerheid en rurale landbouw’. De publicatie, die verscheen op 8 mei 2008, is een notitie van de ministeries van LNV (Verburg) en Ontwikkelingssamenwerking (Koenders) over versterking van de landbouw in ontwikkelingslanden.

Terugkijkend is te zien dat in projecten met inzet van Nederlandse deskundigen de nadruk op modernisering en technische ondersteuning in de jaren 50 verschoof naar geïntegreerde plattelandsontwikkeling. Vanaf de jaren 90 moest hulp meer aansluiten bij het eigen beleid van ontwikkelingslanden. Dat was vaak minder op landbouwontwikkeling gericht, maar de millenniumdoelen brachten de rurale armoede en daarmee de landbouw weer terug op de agenda. Hoe kunnen de miljoenen mensen op het Afrikaanse platteland ontsnappen aan die rurale armoede?

“Onderwijs”, zei bijvoorbeeld Kofi Annan, oud-VN-topman toen hij anderhalf jaar geleden bij Wageningen UR op bezoek was. “We moeten met uw hulp werken aan een agrarische-onderwijsstructuur in Afrika.” En, “capacity building”, zegt Schulte. “Het probleem is inderdaad dat veel ontwikkelingssamenwerking niet effectief blijkt. Maar met onderwijs werk je aan de infrastructuur om het effectiever te maken. Je maakt mensen weerbaar. Empowerment is een goed woord. Je maakt ze bewust van hun eigen kracht en mogelijkheden. Dat is duurzamer.”

“Onze expertise is kennis. We ondersteunen scholen in Mozambique en Ethiopië.” Van Hall Larenstein heeft ook twee speciale masteropleidingen: Management of Development en Agricultural Production Chain Management. Met thema’s zoals regionale ontwikkeling, man-vrouwverhoudingen, hiv/aids en voedselzekerheid. “De vijftig of zestig studenten in deze studies hebben een baan in het land van herkomst. Ze komen hier met een beurs (via Nuffic) om een intensief jaar lang kennis te halen. LNV sponsort deze masters uit een budget voor ontwikkelingssamenwerking, want je kunt als hbo-instelling normaal gesproken geen bekostigde master aanbieden.”

Verder zijn er bacheloropleidingen zoals Fair trade management, Regional development and innovation en International agribusiness and trade. Engelstalige opleidingen met zowel Nederlandse studenten als buitenlandse. “Je krijgt dan ook een kruisbestuiving”, zegt Schulte. “Bovendien nemen docenten die ook in de beide

Twee Stoas-studenten geven onderwijs in kaas-bereiding

WRR: Minder pretentie, meer ambitie

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) stelt dat met globalisering niet alleen de internationale relaties hechter zijn geworden, maar ook het belang van ontwikkelingshulp is toegenomen. In die hulp moet in haar ogen ontwikkeling weer centraal komen te staan, niet armoedebestrijding. Er moet beter worden gekeken naar welke landen hulp nodig hebben en daarvoor is research nodig, professionalisering van ontwikkelingssamenwerking en nieuwe kenniscentra in Afrika en Azië. Een langdurige betrokkenheid werkt volgens WRR beter en het aantal landen waarin Nederland actief is, zou niet hoger moeten zijn dan tien in plaats van 36 zoals nu.

Dit staat in de toekomstvisie van de WRR 'Minder pretentie, meer ambitie', die 18 januari werd aangeboden aan minister Bert Koenders (Ontwikkelingssamenwerking). "Een constructieve bijdrage aan het debat", reageerde hij. Het zou hem teleurstellen als dat debat zich beperkt tot de bestedingsnorm van 0,7 procent van het bbp. Een belangrijker vraag is: hoe kan de hulp efficiënter en de hulpafhankelijkheid minder? Het kabinet moet binnen drie maanden reageren.

masters onderwijs verzorgen, hun ervaringen, de vragen en de problematiek mee naar de bachelors."

Drinkwatermakers

"Ja, het blijft een projectie", erkent Schulte. "Wat wij denken dat zij nodig hebben. Maar er is een groeiend bewustzijn van ieders belang bij de ontwikkelingssamenwerking. En dat je die belangen vooraf goed in kaart moet brengen." Dat is ook een reden waarom de hogeschool in de opleidingen mensen vanuit verschillende achtergronden bij elkaar zet. "Dan kun je visies en ervaringen met elkaar confronteren. Het onderwijs zoals dat nu wordt uitgevoerd, biedt die mogelijkheid: je krijgt een soort community, met studenten die gezamenlijk leren met behulp van een docent die activeert en stimuleert. Buitenlandse studenten moeten daar overigens wel aan wennen."

Ontwikkelingshulp is lang niet altijd te combineren met onderwijsdoelen. Van Hall Larenstein wil studenten wel betrekken in projecten, maar in Nuffic-tenders kan dat niet. En de projecten binnen het WUR-programma voor beleidsondersteunend onderzoek (BO-10) – met vragen van landbouwraden op ambassades – zijn meestal te kort om studenten in te schakelen.

Steven Starmans, projectmanager international projects, schuift aan. Hij vertelt dat de hogeschool ongeveer dertig docenten telt die in internationale projecten zitten. "Vooral docenten uit Wageningen en Velp, maar ook in Leeuwarden zit veel expertise waar behoefte aan is, op het gebied van watersanitatie bijvoorbeeld. Leo Groendijk, docent watertechnologie, is nu met gedoneerde drinkwatermakers naar Haïti."

Motieven voor projectdeelname zijn volgens Starmans ervaring opdoen, netwerk vergroten, geld verdienen en ook studenten werven. "Bovendien kunnen we ons onderwijs beter aansluiten op het werkveld."

Afghanistan

Projecten zijn meestal op onderwijs gericht en gaan vaak in samenwerking met kennisinstellingen daar. "Dat kan verschillende vormen krijgen", zegt Starmans. "Zo hebben we in Mozambique polytechnische scholen opgericht en in Benin, de bestaande opleidingen aangepast."

"We streven ook steeds naar een aansluiting tussen hbo-achtige opleidingen en mbo. Op hbo-niveau worden dan docenten opgeleid voor mbo-instituten daar. Dat mbo-niveau is vreselijk belangrijk; dat is voor mij wel duidelijk geworden. Er is een grote behoefte aan mensen

'Ik zou het zeer toejuichen als de aoc's mogelijkheden zien om meer expertise in te zetten'

die functioneren als ondernemers en uitvoerders."

"We werken vaak samen met PTC+, maar veel minder met mbo-opleidingen hier. Dat is een gemis. Ik zou het zeer toejuichen als de aoc's mogelijkheden zien om meer expertise in te zetten."

Wageningen UR (voor dit project is het WUR in plaats van VHL) en PTC+ zijn nu ook gezamenlijk actief om landbouwonderwijs in Afghanistan te ontwikkelen. "Ongeveer zoals we dat in Afrika hebben geleerd", zegt Starmans. Een hbo-achtige instelling in Kabul en mbo-scholen voor landbouwonderwijs in Uruzgan en uiteindelijk zoveel mogelijk andere provincies.

Acht Afghaanse studenten die daar een rol in krijgen, volgen al een studie bij VHL Wageningen, maar het zal wel even duren voor de scholen functioneren. "Dan praat je zeker over tien jaar," verwacht hij. "Afghanistan is ook een land met corruptie en nepotisme. Mensen komen op posities omdat ze bevriend zijn of tot de clan behoren. Bovendien ligt vrouwelijke deelname heel lastig. Dat is een extra uitdaging voor ons."

Nederland is officieel coördinator voor alles wat er gebeurt op landbouwonderwijs in Afghanistan. Als lead donor. "Als de Amerikanen willen investeren in dit onderwijs, moeten ze formeel naar ons toe komen."

Goedemiddag

Net als Starmans is Hans Blankestijn bezig met een track record van docenten die inzetbaar zijn in ontwikkelingssamenwerking. Overigens valt dit voor groen (v)mbo onder de bredere noemer 'internationalisering' en is de inzet te motiveren vanuit internationale competenties van leerlingen en de maatschappelijke verantwoordelijkheid van het onderwijs. En ook een persoonlijke ontwikkeling; "maak ze een betere burger", zegt Blankestijn.

Er is nog een motief, want behalve de school en de leerlingen hier, zijn er ook mensen daar. Bijvoorbeeld uit Nederland afkomstige rozenkwekers in Kenia die willen beschikken over goed opgeleid middenkader.

Gundelach is daar met collega's en studenten actief. Doel is net als bij VHL capacity building. Ze willen er in zogenaamde learn 4 work–programma's docenten opleiden opdat deze 'gemarginaliseerde jongeren' op kunnen trekken. Gekoppeld aan bedrijfsleven. "We proberen daar namelijk een systeem van praktijkleren zoals hier neer te zetten. Ja, dat klinkt prachtig, maar het gaat langzaam: het is een proces van de lange adem."

Niet alleen Groenhorst College, maar de aoc-bestuurders in het algemeen zijn zich volgens Blankestijn be-

Chinese studenten van de Yunnan Univerity die deelnemen aan een horticulture-studie bam Larenstein

Praktijkles geiten melken

wust van het belang. Toch is het niet eenvoudig om aoc-docenten uit te zenden. “Je kunt ze niet zomaar uitroosteren.” Met de schaarste aan docenten en de kleinschaligheid van scholen, blijft de pool beperkt.

Het vraagt ook nogal wat. “Hoe ik me opstel in het buitenland?”, zegt Blankestijn. “Ik probeer vriendelijk en bescheiden te zijn en in discussies niet direct met oplossingen te komen. Want het ligt niet altijd zo eenvoudig als je zou denken.” Problemen zijn niet alleen technisch, maar vaak ook politiek of ze raken aan sociale verhoudingen, tradities en religie. “Ga niet meteen meningen verkondigen, maar luister eerst eens goed. Persoonlijk contact is belangrijk, veel aandacht. En al ken je maar een paar woordjes zoals ‘dank je wel’ en ‘goedemiddag’.”

Dirty

Of de hulp altijd helpt, blijft de vraag. De Zambiaanse econoom Dambisa Moyo schreef Dead Aid waarin ze aanvoert dat Afrikanen armer zijn geworden van de hulp. De hulp vertraagt volgens haar economische groei, bevordert corruptie en staat democratie in de weg. Ze bepleit private investeringen. Hulp is altijd dirty business, stelt Marcia Luyten in NRC Handelsblad van 23 januari naar aanleiding van verschijnen van het WRR-rapport.

“Soms denk ik wel”, zegt Blankestijn, “dat je misschien beter kunt stoppen met hulp en dat je in plaats daarvan beter economische belemmeringen waarmee we de Europese markt beschermen kunt opheffen.”

“Er is wel een groot verschil in wat er gebeurt in Zuidoost-Azië of Afrika”, zegt Starmans. “In Afrika betreft het vooral hulp en in Azië gaat het om bilaterale samenwerking. Landen daar zijn al van de lijst van ontwikkelingslanden of ze gaan er vanaf. Het eigendom van projecten ligt bij hen; je hoeft alleen expertise aan te leveren.”

“In Afrika moet je alles ondersteunen. Ik ben daar niet echt optimistisch over. Financieren van overheden werkt er niet en de weg via ngo’s (non-gouvernementele organisaties) werkt meestal maar op kleine schaal. Ik heb een goed gevoel bij capacity-buildingprojecten die wat duurzamer zijn. Maar het maakt daar vaak meer indruk dat er veel PhD’s zijn, dan dat de boeren er goed kunnen bemesten.”

Adverteren?

Het tijdschrift vakblad groen onderwijs is het enige blad dat zich speciaal richt op het groene onderwijs en agrarische belangenorganisaties. Het verschijnt 15 maal per jaar. Met vakblad groen onderwijs kunt u dus gericht deze doelgroep benaderen.

Voor inlichtingen over advertentiemogelijkheden, vraag naar:
Pieter Boetzkes,
Tormentilbeek 8,
5709 PK Helmond
Telefoon (0492) 55 69 03
Fax (0492) 55 69 04
E-mail pieter.boetzkes@silo.nl.

Verschijningstabel 2010

editie	sluitingsdatum	verschijning
04	16-03-2010	24-03-2010
05	06-04-2010	14-04-2010
06	20-04-2010	28-04-2010
07	11-05-2010	19-05-2010
08	01-06-2010	09-06-2010
09	22-06-2010	30-06-2010
10	24-08-2010	01-09-2010
11	21-09-2010	29-09-2010
12	12-10-2010	20-10-2010
13	02-11-2010	10-11-2010
14	23-11-2010	01-12-2010
15	07-12-2010	15-12-2010

S[i]LO